

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 29.

Torsdagen den 26 februari.

Kl. 2,30 e. m.

§ 1.

Herr talmannen tillkännagav, att herr Tysk denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Justerades protokollet för den 20 innevarande februari.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Svar å interpellation.

Hans excellens herr statsministern, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med andra kammarens tillstånd har kammarens ledamot herr Thorsson till mig framställt följande spörsmål:

1. Har herr statsrådet någon vetskap om den pågående slipningen av arméns bajonetter?

2. Om så är, har regeringen anbefallt denna åtgärd, och vad är anledningen till densamma?

Vid mottagandet av denna interpellation ägde jag icke någon närmare kännedom om de däri åsyftade förhållandena, vilka ju också ligga i tiden före mitt ämbets tillträde. Emellertid har jag sedermera från generalfälttygmästaren begärt och erhållit en P. M. i ämnet. Denna P. M. är av följande lydelse:

»Enär bajonettklingorna vid mobilisering skola vara skarpslipade och det vid landstomsförråden skulle erbjuda stora, för att ej säga oöverkomliga, svårigheter att verkställa en dylik slipning vid själva mobiliseringstillfället, utfärdade artilleridepartementet den 13 februari 1913 den bestämmelsen, att samtliga i landstomsförråd upplagda bajonetter skulle genom vederbörande inskrivningsområdesbefälhavares försorg omedelbart skarpslipas, och skulle denna skarpslipning utföras på för kronan billigaste sätt. Vid den överbisiktning av gevärspersedlar m. m., som under sommaren 1913 förrättades vid en del landstomsförråd och över vilken bisiktning rapport inkom till artilleridepartementet i slutet av 1913, visade det sig emellertid, att den anbefallda slipningen vid ett par förråd ut-

Svar å interpellation.
(Fort.)

förts på ett mindre lämpligt sätt. För att förekomma ett dylikt förhållande beslöt artilleridepartementet, att skarpslipning av nytillverkade bajonetter skulle för framtiden utföras genom gevärsfaktoriets försorg, innan bajonetterna utsändes, och hade departementet för avsikt att utfärda order härom i samband med ovanberörda överbesiktningssrapports handläggning, vilken var avsedd att äga rum omkring den 15 innevarande månad.

Emellertid insände chefen för Kungl. Södermanlands regemente den 29 sistlidna januari en anhållan om medel i och för översändande till Eskilstuna för slipning av 3,800 stycken regementet tilldelade bajonetter. Vid föredragning den 5 dennes å artilleridepartementet av denna framställning beslöts i samband med bifall till ovan berörda framställning att anmoda styresmannen för gevärsfaktoriets att för framtiden ombestyrta förutnämnda slipning av alla hädanefter nytillverkade bajonetter.

Som den nu pågående bajonettillverkningen är avsedd för landstormen, berör ovannämnda slipningsorder tillsvidare landstormens bajonetter. Beträffande skarpslipning av till truppförbanden utdelade bajonetter är i vapenvårdshandboken mom. 6 t. stadgat, att dylik skarpslipning redan i fredstid får verkställas till den utsträckning regementschefen anser lämpligt. En regementschef kan således utan att från högre myndighet avvakta order härom eller tillstånd härtill låta slipa samtliga regementets bajonetter. Chefens för Kungl. Södermanlands regemente ovanberörda framställning gällde ej ett tillstånd att få utföra slipningen, utan anhöll regementschefen om medel för att bekosta den av honom beslutade slipningen, vilken för tillfället ej kunde lämpligen utföras vid regementet utan enligt hans åsikt i stället borde göras i Eskilstuna».

Så långt promemorian.

Ytterligare har jag inhämtat, att regementscheferna synas hava i mycket olika grad gjort bruk av den befogenhet, som enligt vapenvårdshandboken dem tillkommer. Detta torde bero därpå, att ett av de skäl, som kunna tala för bajonettslipning vid regementena utan sammanhang med mobilisering, och som därför böra vägas mot olägenheterna av sådan slipning, äger mycket olika tillämpning å olika orter och olika tider. Detta skäl är den på vissa orter och tider förefintliga svårigheten eller omöjligheten att genom fullt betryggande kontrakt säkerställa slipningens snabba och omsorgsfulla utförande i händelse av mobilisering.

Också har chefen för Södermanlands regemente på förfrågan genom chefen för lantförsvarsdepartementets kommandoexpedition meddelat,

att det är omöjligt att i regementets mobiliseringsort ombesörja slipning av bajonetter för regementets hela fältstyrka, vilket enligt mobiliseringsinstruktionen skall verkställas under tiden för mobiliseringen;

att regementschefen på den grund beslutat sig för att låta verkställa slipningen redan i fredstid, så mycket hellre som han erfarit, att detta tidigare blivit gjort vid andra regementen;

att anledningen, varför slipningen just nu igångsatts, varit den, att, enligt meddelande från artilleridepartementet, kostnaden nu komme att uppgå till väsentligt lägre belopp än tidigare; samt

Svar å interpellation.
(Forts.)

att intet som helst annat skäl än det ovan angivna varit bestämmande för arbetets igångsättande nu.

Detta är, vad jag i ärendet har att meddela.

Vidare yttrade:

Herr Thorsson: Herr talman! Jag ber att få till hans excellens herr statsministern framföra min tacksamhet för det svar, som lämnats på min interpellation.

Då jag framställde mitt spörsmål, så grundade jag detta huvudsakligen på de olika uppgifter, som förekommit om iscensättandet av denna bajonettslipning, och framför allt fäste jag mig därvid, att man vid ett regemente satt i scen en slipning av en sådan omfattning, att icke mindre än 3,500, som det då nämnades, och som man nu säger 3,800 bajonetter blivit slipade. Jag drog därav den slutsatsen, att man vore så att säga färdig med att under fredsutbildningen begagna dessa skarpslipade bajonetter uti sin fulla utsträckning, d. v. s. att varje man under fredsutbildningen skulle vara utrustad med en skarpslipad bajonett.

Vidare fäste jag min uppmärksamhet därvid, att man ifrågasatt en särskild modell för slipningen av bajonetterna. Det var mig icke obekant, att det finnes i vapenvårdshandboken en bestämelse, som anger huru dessa vapen skola slipas. Det framgår där, att man icke får verkställa slipningen annorledes, än att slipningen skall ske mellan bajonettens tång och klingans bredaste del, och att den såleeds icke får verkställas på omkring $\frac{1}{3}$ av bajonettens längd, inbegripet spetsen. Jag fick den uppfattningen, att man hade gått i författning om att icke allenast vidtaga en slipning utan i högst väsentlig grad vidtaga denna slipning så, att bajonettspetsen eller den främre delen tillika med bajonettspetsen hädanefter skulle slipas.

Av det svar, som herr statsministern nu lämnade, framgår att så icke är fallet, såvitt jag kan bedöma det, utan nöjer man sig i stort sett med den gamla modellen med krav på ett bättre utfört arbete.

Det var mig icke heller obekant att vapenvårdshandboken medger regementscheferna rätt att bestämma omfattningen av det antal bajonetter, som skola vara slipade, och det var särskilt detta, som gjorde mig betänksam, när nu en regementschef enligt framställningen så att säga ställt i fråga, att samtliga regementets bajonetter skulle slipas. Därav drog jag som sagt den slutsatsen, att man ville ytterligare utöka och utveckla den metod, som under de senare åren visat sig vilja framtränga, nämligen den, att man under fredsutbildningen skulle försöka att så driva denna, att den skulle i mer än lämpligt är ansluta sig till det verkliga kriget. Jag har förgäves uti de olika reglementen och

Svar å interpellation.
(Forts.)

instruktioner, som äro normgivande för vår utbildning, sökt ett enda ställe, som giver stöd åt detta strävande, särskilt i fråga om användningen av skarpslipade bajonetter. En av de bestämmelser, som gäller bajonettens användning i fält, förekommer i instruktion för rekryt- och underbefälsutbildningen vid infanteriet. Däri heter det: »Övningarna avse att hos rekryten grunda ett sådant förtroende för geväret såsom stötvapen, att han, då läget så kräver, djärvt och utan tvekan går motståndaren på livet.

Till en början övas stöt på stället, åtföljd av avböjning och svarstöt, därefter framrusning i samband med stöt, åtföljd av avböjning i förening med hopp åt sidan och svarstöt. Huvudsaken vid dessa övningar, som ske mot bulvan och med vanliga gevär, är, att bajonetten med full fart och god riktning rännes in i bulvanen.»

Av detta reglemente framgår uppenbarligen, att man, när man skall vidtaga de förberedande åtgärderna skall använda bulvan, enär detta vapen är ganska farligt, och det utvecklas sedan, att när man skall börja tillämpa dessa stötar mot levande föremål, man skall använda de bajonettfäktningsgevär, som finnas inom armén. Dessa tillsammans med en del andra bestämmelser visa oförtydligt, att detta vapen är ett vapen av sådan beskaffenhet, att man icke utan synnerligen noggranna bestämmelser kan använda det under fredsutbildningen på ett sådant sätt, att man under de vanliga övningarna i terräng kan ålägga manskapet att bära denna bajonett påsett geväret. Slipningen av bajonetten är ju tillkommen för att mannen i ledet skall i det verkliga kriget kunna använda detta vapen såsom kniv till vissa olika ändamål, i allmänhet till hans rent personliga fördel, så att han i brist på annat exempelvis vid matens tillredning o. s. v. kan ha något att hjälpa sig med. Det förefaller mig därför, att det är en farlig taktik, som har börjat insmyga sig i den svenska armén, där den ena översten efter den andra börjar vid sidan av de egentliga exercisreglementerna införa sådana bestämmelser, varigenom praktiskt taget bajonetten kommer att sitta på geväret ganska långa tider under dagens övningar. Det finnes överstar, som tillåtit sig att införa sådana bestämmelser som att så snart en trupp inträder i skog, skall den före sitt inträde i skogen påsätta bajonetterna. Detta skall naturligtvis vara för att ingiva en illusion av att, så snart man inträder i en skog, där man naturligtvis icke kan hava den fria utsikt, som man har på öppet fält, man skall förutsätta, att fienden så att säga växer upp ur jorden omkring den framryckande. Men om jag å ena sidan ställer för mig denna strävan att göra utbildningen så naturlig som möjligt och å andra sidan tager med i beräkningen de risker, som medfölja framryckandet och passerandet i en oländig terräng, så öppnar detta tillfällen till en sådan rad av olyckor, att jag tror, det vore riktigtare, att man förehöll sol-

daten att behålla sin bajonett i den därför särskilt avsedda bajonettbaljan intill det ögonblick, när han kommenderas att påsätta bajonetten, eller tills de tillfällen inträffa, när den verkliga behöver brukas. Hela läggningen av våra utbildningsreglementen tala emot de nya sakernas ordning, som man försökt införa, och jag hämtar ett stöd för denna uppfattning däri, att när exempelvis de nu använda gevären skulle inskjutas för sitt ändamål, så företog man dessa inskjutningar utan att hava gevären försedda med bajonetter. Den nu tilltagande strävan att så att säga framkalla detta knivvapens användande på gevären under fredsutbildningen gör, att mannen många gånger nödgas avlossa skott med påsatt bajonett i sådana situationer, där alla omständigheter tala för, att det skall bli missvisande resultat. Enligt skjutinstruktionen fastslås det generellt, att om man skall giva eld med påsatta bajonetter, så bör avståndet i regel icke överstiga 300 meter, därför att vid skjutning med påsatt bajonett kulbanan sänkes, så att träffpunkten på 300 meters-avståndet i regel kommer 50 å 80 cm. lägre än eljest. Vidare föranleder bajonetten understundom någon förflyttning i sidled av träffpunkten samt ökad sprindning av kulorna. Blir det skillnad i resultatet av ett avskjutet skott på 300 meters avstånd, så förefaller det mig, att skillnaden skall bli betydligt större på längre avstånd, och den träffverkan jag avsett att vinna uppnår jag icke, endast därför att vi hos våra ledande militärer fått den uppfattningen ingjuten, att vi skola göra illusionen så stor som möjligt i själva övningsögonblicket.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Det är därför, som detta spörsmål har icke så litet inflytande på själva utbildningen och dess resultat. Jag vill icke för min del på något som helst sätt ifrågasätta, att icke den enda regementschefen och ända ned till kompanichefen skall, så långt det är överensstämmande med normerande instruktioner och bestämmelser, medgivas största möjliga frihet i avseendet å sättet att leda och utbilda sin trupp, därför att detta är en grundförutsättning för att det intresse, som man måste påfordra skall kunna giva sig uttryck och i alla händelser lämna det bästa resultatet. Men om strävan går därpå ut att vid sidan om nu gällande normerande bestämmelser införa nya sådana, som så att säga äro till skada för hela utbildningen, då måste jag från min utgångspunkt reagera, därför att det kan aldrig vara ägnat att skapa goda resultat.

Det är även ett annat område, där man söker att med det nyinförda sättet till utbildning så långt det är möjligt anordna fredsutbildningen i överensstämmelse med det verkliga kriget, och det är uti den vanliga terrängskjutningen, fältskjutningen.

Vi hade under fjolåret att bevittna ett par händelser vid ett av våra regementen, som på grund av en del omständigheter för närvarande uti vissa kretsar väl anses utgöra ett av landets rangregementen. Där hade under sommarens fälttjänstöv-

Svar å interpellation.
(Forts.)

ningar två värnpliktiga satt till livet, därför att man ville göra dessa fältskjutningar så fältmässiga som möjligt. Uti ena fallet ordnades det på det sättet, att markörerna mitt under pågående skjutning skulle intaga sin middagsmåltid. Jag vågar icke yttra mig om, huruvida det skydd, som upprättats för markörerna, var i överensstämmelse med reglementen och bestämmelser, ty innan en noggrann undersökning kom till stånd eller, rättare sagt, när denna undersökning kom till stånd, då saknades möjligheter att bedöma, huru markörgropen varit anordnad. Emellertid var det en man, som fick ett skott i sitt huvud och därav avled.

Strax efter detta inträffade under en annan övning ett nytt dödande skott vid samma regemente. Man hade arrangerat en våningsskjutning, som i vanliga fall anses vara slutstenen i utbildningen. Den företogs emellertid nu som en av de första förövningarna till fältskjutning. Den anordnades på det sättet, att på krönet av en liten kulle lades ett led skyttar, nedanför denna kulle lades ett andra led skyttar med ungefär 25 å 30 meters avstånd mellan de båda skytteleden. Skillnaden i höjdläge mellan det led som låg på kullens krön och det som låg nedanför kullen var 3 å 4 meter. Avståndet till målet var 300 meter. Man hade emellertid en så dålig — jag vågar begagna detta mycket starka uttryck — ledning av denna fältskjutning, att mellan översta och nedersta ledet var marken bevuxen av björkar. Man har sedan påstått att något skott, som var adresserat mot målet, träffat en av dessa björkar, varigenom kulan fick en annan riktning och slutligen gick in i ryggen på en man, som låg några meter bortom björken, d. v. s. kulan ricochetterade genom detta missöde, men mannen miste sitt liv.

Det kan icke vara ägnat att skapa förtroende om man på detta sätt vid sidan av och i strid mot givna bestämmelser och reglementen tillåter sig att träffa dylika anordningar. Jag har icke reda på om bajonetterna vid detta tillfälle voro påsatta eller ej, men jag har ansett mig böra påpeka detta sakförhållande för att erinra om, att vi hava beträtt en väg i fråga om utbildningen av våra vapenföra, som inger åtskillig betänksamhet. Därför förefaller det mig mycket märkvärdigt att samtidigt med denna fortgående förändring uti utbildningsprogrammen icke vidtagits motsvarande förändringar uti de instruktioner och reglementen, som ligga till grund för de värnpliktigas utbildning.

Det säger sig självt att uti många hem, som få lämna ut sina söner att fullgöra denna medborgerliga plikt, skola dessa budskap, där det ena dagen erinras om att deras son fått en bajonett i livet och andra dagen om att en annan son fått en kula i huvudet, icke vara ägnade att inge förtroende för det utbildningsarbete, som utföres, det må vara uppbygget av aldrig så stort intresse och aldrig så stor vilja att göra det bästa möjliga. Man måste dock vidtaga åtgärder, så att de föreskrifter, som

äro normerande för utbildningsarbetet, bliva icke allenast en död bokstav utan föreskrifter, som av vederbörande måste efterföljas.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Jag kunde hava åtskilligt att tillägga, som står i samband med denna sak, men då vi troligen längre fram kunna komma att diskutera denna sak, och om jag då har nöjet att vara i denna kammare, så hoppas jag, att jag i samband med ärenden som ligga detta nära, får lov att ytterligare utveckla dessa mina synpunkter.

Jag vill till slut stryka under det och rikta en vädjan till herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet att taga i övervägande huruvida icke man med bättre bestämmelser och mera normerande reglementen kan förhindra att en sådan frihet gör sig gällande inom olika regementen, att den ena chefen kan genom sina order tvinga manskapet att röra sig hela dagen med påsatt bajonett, medan på andra regementen denna åtgärd endast vidtages när man enligt reglementet anser sig vara därtill berättigad och pliktig.

§ 4.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtanden nr 6—9, statsutskottets utlåtanden nr 7 och 10—15, bevillningsutskottets betänkanden nr 7—10, lagutskottets utlåtanden och memorial nr 10—15 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 32.

§ 5.

Efter härpå skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse Kungl. Maj:t angående stadgande att läkares recept skall utskrivras på svenska språket, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 6.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om återställande av två rum i andra kammarens klubbvåning till kammarledamöternas fria förfogande.

Ang. andra kammarens klubbrium.

Uti en inom andra kammaren väckt, till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 231, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att andra kammaren måtte skyndsamt besluta, att de två för ostört arbete och vila hitintills avsedda smårummen i kammarens klubb, vilka nu blivit oavbrutet avspärrade såsom förtroenderädslokaler, måtte återställas till menige mans fria förfogande.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte besluta, att de två i förevarande motion omförmälda, närmast öster om kammarens justeringsrum belägna rummen måtte efter den tillkännagivna upplösningen av andra kammaren iordningställas i det skick, de voro

Ang. andra
kammarens
klubbrum.

vid 1913 års riksdag, och för det ändamål, till vilket de enligt 1905 års kammarbeslut vore avsedda.

(Forts.)

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Ingvarson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har icke varit i tillfälle att deltaga i utskottets slutliga avgörande av detta ärende och jag har därför icke kunnat reservera mig mot ett beslut, som jag icke kan ansluta mig till. Jag anser därför nödigt att här angiva de synpunkter, som jag lagt på denna fråga.

Jag kan under inga omständigheter komma till det resultat, som utskottet här har kommit till, ty om herrarne taga del av det föreliggande förslaget, så skall ni finna, om ni känner till den ställning, som för närvarande föreligger, att det ena partiets förtroenderåd även i fortsättningen skall disponera över en lokal för sig medan de två övriga tyvärr skulle sakna en sådan. Utskottet har ingått på en diskussion av behovet av dylika lokaler och oförbehållsamt medgivit, att ett sådant behov föreligger, något varom heller knappast meningarna kunna vara delade. Utskottet har emellertid det oaktat ansett sig kunna föreslå att de två rum, som det här är fråga om, kunna fräntagas dessa förtroenderåd, och säger att lämpliga lokaler för de två förtroenderåden kunna erhållas på annat håll inom riksdagshuset. Detta mycket svävande uttryck innebär i realiteten att dessa förtroenderåd bli husvillor och således ur stånd att bedriva sitt arbete som önskvärt skulle vara.

Utskottet har huvudsakligen stött sig på två skäl för sitt förslag. Det ena är kammarledamöternas behov av lokaler och det andra, att riksdagens andra kammare år 1905 fattat beslut om att ifrågavarande tvenne rum skulle tillhöra klubben. Gentemot det första av dessa skäl vill jag erinra om, att meningarna knappast torde vara delade i fråga om riktigheten därav. Varken jag eller någon annan har tänkt något annat än att rum för det ändamål, som här är på tal, skola finnas till kammarledamöternas förfogande. Man framhåller behovet av rum för ostört arbete och ostörd vila. Jag vill då i förbigående erinra om, att för dem, som behöva ostört arbeta, finnes det tillfredsställande lokaler i exempelvis riksdagens bibliotek. Jag vill ytterligare erinra om en sak, som jag tror bör övervägas och som jag hört talas om åtskilligt man och man emellan, och det är lämpligheten av att bortflytta de s. k. spelrum, som nu finnas i klubben och i stället anordna ett dylikt i det stora hörnrummet i kaféet, som påtagligen icke behöver hava så stora lokaler som nu är fallet. Därigenom skulle ett värdefullt stort och bra skrivrum vinnas åt klubben, och en av de väsentliga olägenheter, som motionären påpekat komma att försvinna. Det andra skälet, som utskottet här anför, nämligen kammarens beslut av 1905,

kan jag däremot icke tillmäta någon vidare betydelse i detta sammanhang. Riksdagen har, som herrarna torde hava sig be-
kant, beslutat att en utredning skulle verkställas angående vis-
sa åtgärder beträffande lokalförhållandena inom riksdagshuset
med hänsyn till behovet av ett centralt förvaltningsbibliotek.
Denna utredning har blivit igångsatt. Bankoutskottet har där-
vid påpekat ytterligare flera behov av lokaler, och riksgälds-
fullmäktige hava verkställt en allsidig utredning av detta ärende.

*Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)*

För min del har jag den uppfattningen, att det beslut and-
ra kammaren 1905 fattade i fråga om disponerandet av dessa två
rum i klubben i och med riksdagens beslut om en utredning, av-
seende lokalerna i allmänhet, är ställt på avskrivning och så-
ledes näppeligen i detta sammanhang kan återopas såsom skäl,
för att man skall återlämna de ifrågavarande två rummen. Här-
till kommer, att riksgäldsfullmäktige i enlighet med sitt upp-
drag slutfört utredningen och överlämnat resultatet av densam-
ma till bankoutskottet, vars förslag riksdagen väl i sinom tid
har att förvänta. I detta förslag ingår ett flertal förändringar in-
om riksdagshuset. Bland annat berör detta förslag även de två
rum, vi här tala om. Då uppstår den frågan: är det klokt av
andra kammaren att genom bifall till utskottets här förelig-
gande förslag binda sina händer, så att när bankoutskottets för-
slag inom någon tid kommer, kammaren har svårigheter att an-
tingen vända tillbaka från den ståndpunkt, den förut intagit,
eller också på annat sätt försöka reda upp den uppkomna si-
tuationen?

För min del hyser jag den uppfattningen, att det egentli-
gen icke var lämpligt, att detta spørsmål remitterades till fem-
te tillfälliga utskottet. Men när det nu gått till ett tillfälligt
utskott, kan jag icke se någon annan utväg ur denna dilemma,
än att kammaren avslår utskottets förslag i avvaktan på de
slutliga förslag till användning av riksdagshusets lokaler i all-
mänhet, som bankoutskottet inom kort torde komma att fram-
lägga.

Ur dessa olika synpunkter anser jag således, att det är
obetingat klokast att vid detta tillfälle avslå det föreliggande
förslaget, ty då har kammaren händerna fria framdeles att fatta
det bästa beslutet med hänsyn till lokalförhållandena inom riks-
dagshuset i allmänhet.

På grund av denna min uppfattning tillåter jag mig, herr
talman, hemställa om avslag på föreliggande utskottsbetänkande.

Härpå anförde:

Herr Lindhagen: Jag förstår, att herr Ingvarsson känner
sig kränkt i sina nyförvärvade rättigheter och vill bli återinsatt
i dem för den närmaste tiden. Men saken är icke alls så principiell,
som herr Ingvarsson påstår, nämligen att kammaren skulle binda
sina händer, utan förhållandet är helt enkelt, att enligt kammarens
tidigare beslut och för övrigt, om ett sådant icke förefunnes, enligt

Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)

konstitutionell praxis i andra kammaren, dessa två rum varit upplåtna åt kammarens ledamöter. De äro så belägna, att man där haft den bästa fristad för ostört arbete och varit samtidigt närmast till hands för händelsernas gång, för telefonsamtal, för besök i kammaren och för sammanträffande med kamrater.

Nu blev man därför högeligen överraskad över att, när man i år kom hit, finna, att en myndighet, som kammaren icke tillsatt, helt enkelt avstängt just dessa två rum, som kammarens ledamöter så väl behöva. Behovet av dessa rum har icke varit så trängande för förtroenderåden, att man kunde säga, att man haft kniven på strupen, ty jag har varit medlem av två förtroenderåd och vet därför, att man kunde hava arrangerat sig lika väl vid denna riksdag som förut. Det är naturligtvis en fördel för förtroenderåden att på de andra ledamöternas bekostnad kunna få dessa rum till sin disposition. Men förtroenderåden hava ju så många möjligheter och tillfällen att kunna disponera över andra lokaler, som andra kammarens övriga ledamöter icke ha.

Herr Ingvarsson ställde saken så, att kammaren skulle binda sina händer och icke skulle kunna upphäva sitt beslut. Det förhåller sig icke alls på det sättet, utan här har man obehörigen utan kammarens tillstånd upphävt ett besittningsförhållande, och då säger den allmänna lagen, att, när någon tager sig rätt, skall det orättmätiga besittningsförhållandet ögonblickligen genom exekutiv myndighet upphävas, och sedan får laga domstol döma. I detta fall är det så mycket större anledning att återställa de lagliga förhållandena, så att intet obehörigt besittningsinnehav blir grundläggande för den framtida ordningen. När bankoutskottet kommer med sina vitsvävande planer, är det bra, att vi hava det som vi haft det förut, och då föreställer jag mig, att bankoutskottets utlåtande icke skall bli något, som går oss här i kammaren förbi, utan det skall då underställas andra kammaren till avgörande, om den vill godkänna detta eller icke.

Finner då bankoutskottet, att denna sak kunde ordnas på annat sätt, så att förtroenderåden få igen dessa två rum, godkänner kammaren naturligtvis detta. Men intill dess den »stora» reformen har kommit, vilja vi ha de lagliga förhållandena återställda.

Det är också karaktäristiskt, att i dessa rum funnos de två enda vilsoffor, som förekomma i detta opraktiskt inredda riksdagshus, och att dessa kommit dit, berodde för övrigt endast på ett behjärtat ingripande av herr Tengdahl. Dessa två vilsoffor hade nu förtroenderåden också lagt sig till med utan vidare. Genom initiativ av förste vaktmästaren har den ena soffan flyttats ut ur dessa rum, men fortfarande ha förtroenderåden såsom god pris bibehållit den andra soffan.

Nu talar man så mycket om demokrati här i landet, och om att tyngdpunkten för det demokratiska sinnet skulle ligga i denna kammare. Det är nog så, att demokratin existerar på papperen, men finnes ännu föga i vårt sinnelag inom någotdera av partierna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: Jag skall icke följa herr Lindhagen på hans utveckling av, huru kammarens ledamöter tyranniseras av sina förtroenderåd, icke heller bemöta hans antydan om demokratien, som tycks bestå däri, att det skall vara precis, som det är, och att icke det arrangement bör vidtagas, som är nödvändigt, för att förtroenderåden skola kunna i partiernas intresse fullgöra sina uppdrag så lätt och så kraftigt som möjligt.

Jag vill blott framhålla vad det här gäller. Ställningen är den, att hela frågan om lokalernas anordnande på annat sätt i vissa avseenden i somras behandlades hos riksgäldsfullmäktige. Riksgäldsfullmäktige tillkallade då förtroendemän från olika partier. Alla tre partierna voro representerade, högerpartiet av herrar Swartz och Lindman, liberala samlingspartiet av herr vice talmannen och herr Kvarnzelius och socialdemokratiska partiet av undertecknad och herr Wickman. Vi rådgjorde om en del olika förslag till ändringar avseende att få till stånd mera bekvämlighet och ändrade anordningar för dessa lokaler på olika sätt, så att därigenom skulle avhjälpas missförhållanden, varöver man klagat. Dessa rådplågningar utmynnade i vissa resultat, av vilka de flesta voro av den beskaffenhet, att riksgäldsfullmäktige icke ansågo sig kunna taga dem under övervägande och besluta om dem utan att höra Riksdagen själv. Några av dem voro emellertid av den karaktär, att man trodde det vara önskvärt, att de kunde vidtagas redan från denna Riksdags början eller åtminstone så snart som möjlig, och att de små omändringar, som därför erfordrades, således icke skulle behöva väcka någon särskild anstöt.

Till dessa hörde det under överläggningen framkomna förslaget — det framkom förresten ifrån högerhåll — att man skulle sörja för, att förtroenderåden skulle få någon plats i närheten av plenisalarna, där de kunde ha sina sammanträden, i nödfall till och med under pågående plenum. I överensstämmelse härmed föreslogos och vidtogos också dessa åtgärder, som nu blivit så häftigt klandrade. Nu ligga alla de andra frågorna hos bankoutskottet, såsom det redan blivit upplyst. Hela frågan om omarrangeringen ligger sålunda för förberedande utredning hos bankoutskottet; och det blir kamrarnas sak att, när frågorna blivit utredda och färdiga, fatta beslut om huru de vilja hava det i alla möjliga detaljer. Nu har genom herr Lindhagens motion en detalj lösbrutits ifrån allt det andra, och han har yrkat på att det skulle fattas ett bindande beslut, varigenom kammaren skulle, såsom här i utskottsbetänkandet står, *besluta*, att dessa rum skulle för det ändamål för vilket de enligt 1905 års beslut äro avsedda återställas i det skicket. Sålunda skulle här läsas fast, att här skulle man icke få göra någon som helst omflyttning utan kammaren skulle förnya detta beslut av år 1905 och därigenom säga: »vad Ni än göra för förändringar, så här få Ni lov att ha det, att de här två rummen skola tillhöra den övriga filen av rum, arbetsrum, tidsrum, spelrum och vad det för övrigt är». Det förefaller mig synnerligen opraktiskt att göra ett sådant fistående beslut, allra helst när det går rakt i strid med det — såsom jag tror

Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)

Ang. andra
kammarens
klubbrum
(Forts.)

— av alla som rimligt och billigt erkända önskemålet att förtroenderåden måtte få några platser att taga sin tillflykt till för överläggning i ämnen, som förekomma, utan att behöva gå upp i en våning högre upp uti ett tillfälligtvis ledigt utskottsrum. Det förefaller mig att vill man därför icke blåsa upp denna sak till några orimliga proportioner utan låta den vara vad den är, bör man avslå utskottets hemställan och nöja sig med att, när saken återkommer i sin helhet och i fullständigt skick, bestämma sig för det ena eller andra sättet och avgöra frågan i ett sammanhang.

Jag ber därför, herr talman, att under nuvarande förhållanden få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr vice talmannen *D. Persson* instämde häruti.

Herr *I n d e b e t o u*: Herr talman! Det kan för oss menige man i ledet vara ganska riskabelt att gentemot partiernas ledare träda upp och söka göra gällande de åsikter, vi ha om behovet av dessa mycket omdebatterade rum, då vi finna, att förtroenderåden i de olika partierna gärna se den nuvarande anordningen. Men inom utskottet har den känslan hos de vid beslutet närvarande ledamöterna varit så enhällig om behovet och nödvändigheten av att kammарledamöterna återfå dispositionen av dessa rum — jag tror också, att en stor del av kammarens ledamöter hyser samma uppfattning — att utskottet ansett det vara olämpligt att avstyrka motionen och lägga det hela i händerna på bankoutskottet för en blivande utredning. Ty därmed skulle kammaren så att säga ge på handen, att som det nu är ställt, är det bra, och att kammaren är belåten med nuvarande anordningar. Det är givet, att den utredning, som bankoutskottet skall komma att låta verkställa i syfte att försöka få lokaler på andra ställen i riksdagshuset än dessa, icke bör föregripas, men skulle man nu, som sagt, icke besluta ändring tillbaka av den företagna åtgärden, skulle vi säkerligen för framtiden förlora besittningsrätten till dessa två rum till förmån för några få av andra kammarens ledamöter, vilka, som det måhända med all rätt påstås, ha mycket viktiga uppdrag att där utföra. Jag tror mig kunna säga, att det finnes många andra sätt att lösa denna fråga om rum för förtroenderåden än att låta dem få just dessa två rum. Några utskottsledamöter ha verkligen gått omkring och undersökt förhållandena och sett t. ex. hurusom på nuvarande justitieombudsexpeditionen, som det inte är så alldeles nödvändigt att ha förlagd där nere, finnes tre stora rum plus reservlokaler.

Nu tror jag för min del, att man med fog kan säga, att riksgäldskontoret och dessa kommitterade i detta fall handlat ganska egenmäktigt, då de gent emot kammarens beslut av år 1905 låtit dessa rum tagas i besittning av förtroenderåden. Ja, tycka herrarne kanske, detta gör ju föga, då det har skett i fullt samförstånd med alla de tre partiernas representanter. Det kan ju vara riktigt. Men det förändrar icke det sakförhållandet, att här har man utan vidare rubbat på ett en gång av riksdagen fattat beslut.

Nu befarar jag, att om kammaren i dag skulle gå till avslag på utskottets hemställan, skulle naturligtvis bankoutskottet få det intrycket, att vi icke önska dessa rum tillbaka, och jag tror också, att det skulle vara mycket olyckligt för oss, att behöva gå till någon annan våning eller någon annan del av riksdagshuset för att där kunna finna det tillfälle till arbete i lugn, som man ibland behöver i en hast. Det har talats om biblioteksrummet till skrivrum och framställts även andra förslag, och det kan hända, att man kan vända sig dit också, men det torde inte räcka till vid alla tillfällen. Jag har fått klart för mig, att det skulle vara att för framtiden binda sig vid nuvarande situation och för framtiden avstå dessa rum, om vi i dag biträda det av herr Branting eller herr Ingvarson framställda yrkandet på avslag, varför jag skall, särskilt med hänvisning till den motivering vi anfört, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Som den siste talaren framhöll, måste man vara ense om, att det är ett egenmäktigt förfarande, som föreligger. Jag tycker alltid, att det är riktigt, att en sak underställes vederbörande kommittenter — åtminstone med den uppfattning jag har om förhållandena och i synnerhet om man såsom här tar någonting ifrån dem — så att man får veta, om vederbörande går med därpå. Och det skulle ha varit en smal sak att underställa denna sak kammarens prövning vid riksdagens början. Jag har själv en gång i ett förtroenderåd framställt, om icke kamraterna såsom jag tyckte, att förtroenderådet vore bra egenmäktigt och icke tillräckligt underställde frågorna de övriga ledamöterna i partiet. Men då förklarade man i det förtroenderådet, att man kunde inte finna, att så var förhållandet. Jag tycker i alla fall, att det är någonting alltför egenmäktigt i allmänhet i styrelsesättet härvidlag, och det vore nog mycket bättre, om riksdagsmännen kunde bli litet mer självständiga och känna sig litet mer självständiga, vilket skulle ske, ifall man toge hänsyn till oss alla och tänkte på, att vi verkligen är en rådpägande församling, och om i alla frågor underställdes oss allting, som gällde vårt arbete samt vår egen rätt och vårt eget bästa. Sålunda är denna sak även en principfråga. Ty gör man inte det, bli folkets representanter till sist bara de där efter väggarna uppspetade personerna, som inte tyckas kunna få säga egentligen någonting.

Jag vill nu också framhålla, att det är mycket riktigt, att det tillkallades särskilda sakkunnige eller särskilda målsmän för förtroenderådsintressena, vilka skulle besluta om detta. Men alla dessa personer beslöto i egen sak och tänkte enligt min uppfattning inte tillräckligt på att man skulle fråga även andra kammaren, som rör om dessa rum, innan man tog ifrån ledamöterna det bästa de ägde, ty det gjorde man verkligen.

Nu är det också en lucka i föreställningssättet, att man inte inser behovet av att var man får tillfälle att arbeta och av att

Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)

vi ha goda arbetsplatser, där man kan få arbeta i lugn och ro. Jag tror, att man bör uppmuntra alla riksdagsmäns tillfällen till självverksamhet och eget arbete, och därför tycker jag också ur den synpunkten, att det är så riktigt, att denna sak återställs i sitt förra skick.

Vidare är det som sagt också, som den siste talaren riktigt anmärkte, så, att här är det fråga om att rätta till ett förhållande, som uppstått till följd av ett egenmäktigt förfarande, ty sedan, när bankoutskottet kommer med sin utredning, kunna vi besluta vad som helst. Jag tror därför, att det är ganska farligt resone-mang att fastslå, att vi icke vilja ha dem nu, utan jag vill säga ifrån, att jag tror, att dessa två rum bör kammaren ha kvar även framdeles och jag undrar, om bankoutskottet kan hitta på något sätt att ordna lokalfrågan, varav kammarens ledamöter skulle vara bättre betjänta än detta.

»Med folket för fosterlandet» heter det ju, herr talman, och därför skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kristensson: Ja, herr talman, för ett par dagar sedan yttrade jag mig emot riksgäldsfullmäktige i en fråga, där jag tyckte, att de verkligen förfarit litet egenmäktigt. I dag måste jag verkligen i rättvisans namn åter ta dem i försvar. Jag kan nämligen icke för min del finna, att riksgäldsfullmäktige förfarit egenmäktigt i detta fall, utan att de verkligen förfarit i laga ordning. Och om man i något hänseende förfarit egenmäktigt, så är det just däri, att denna motion överhuvudtaget blivit remitterad, ty den hör under ständigt utskotts behandling, och enligt våra lagar hör riksgäldsverket under bankoutskottet och vad som hör till detta hus lyder under riksgäldsverket, ty det har just den saken om hand. Nu är det så, att här är en förfärlig labyrinth, och en förfärlig massa myndigheter, som besluta, den ena hit och den andra dit. Här ha vi sålunda en hel mängd myndigheter sådana som riksgäldsfullmäktige, v. värd bankoutskottet, talmannen, talmanskonferensen, ekonomideputerade o. s. v. Det är nödvändigt att försöka få enhet i detta och ett system, och första ledet i systemet är, att *ett* utskott har att behandla de frågor, som röra detta hus.

Nu har denna fråga kommit upp på det sättet, att bankoutskottet, såsom det enligt sin instruktion har rätt till, har skrivit och anbefallt riksgäldsfullmäktige att verkställa denna utredning. Och bankoutskottet föreskrev också då i det syfte, herr Lindhagen här anfört, nämligen att menige man inom partierna själva skulle få framställa sina önskemål, för fullmäktige, huru de skulle göra, att de skulle tillkalla representanter för partierna och rådföra sig med dem. Då ha ju partierna själva genom sina representanter fått sina önskemål framförda. Vidare ville utskottet, att när vi nu skulle företaga en reparation av riksdagshuset, vi måtte taga alltsammans i ett sammanhang och väga det ena behovet emot det andra — det är ju en massa

önskemål, som trängas här — och så slutligen komma fram till det resultat, som gav det mesta möjliga för minsta möjliga kostnad. Den talare på Göteborgsbanken, som företrädde tillfälliga utskottet här, visar just genom sitt anförande, hur förfärligt litet han trängt igenom denna fråga. Han pekade på t. ex., att justitieombudsmannens rum skulle kunna förvandlas till förtroenderådsrum. Nu är det på det sättet, att justitieombudsmannens rum, om denna expedition skall komma bort härifrån, har mycket större och bättre ändamål att fylla, de skulle nämligen behöva användas för det blivande centrala förvaltningsbiblioteket, varigenom staten skulle spara hundratusentals kronor varje år. Som utskottet här lagt saken, föreslår det ingenting annat i stället. Det har inte alls trängt in i saken, och vad går klämman ut på? Jo, den går ut på, att dessa trenne rum skola återställas i det skick de voro förut. Men vad betyder i själva verket detta? Jo, det betyder, att de dörrar, som där äro insatta, skola tagas bort, de messingskrampor, som finnas där, skola bort, den målning, som utförts där, likaså och en hel del andra småsaker skola behöva ändras i dessa rum. Är det verkligen värdigt andra kammaren att fatta ett sådant beslut några månader innan en utredning kommer?

Så måste jag tillägga, att den ärade representanten för Stockholm, som har sitt hem här i staden och förmodligen också äger en massa bekväma vilsoffor där, har säkerligen bra mycket bättre ställt än vi andra, som äro från landsorten och som få hyra oss in, om vi inte ha så gott om pengar, på billiga och obekväma hotellrum, så att jag tror icke han har så värst stora anledningar att klaga.

Till sist vill jag säga, att bankoutskottet, om kammaren avslår denna motion, icke kommer att fatta det så, att kammaren vill, att dessa rum skola vara förtroenderådsrum för tid och evighet, utan att utskottet verkligen — det är jag förvissad om — tar intryck av den nu förda diskussionen och, om det finnes någon möjlighet därtill, tillgodoser naturligtvis båda parternas intressen. Men att det kan ligga något klokt i att nu fatta beslut i enlighet med utskottets hemställan, det kan jag inte finna.

Herr Tengdahl: Herr talman! Jag skulle bara vilja göra några små randkommentarer till detta utlåtande, utan att precis göra något yrkande.

Beträffande de där förtroenderådsrummen vill jag först säga, att redan när jag blev riksdagsman för sju år sedan, frågade jag, vad detta var för en barbarisk inrättning, där det var så illa ordnat att icke varje parti hade sitt eget förtroenderådsrum. Nu, sju år sedan jag framställde den frågan, har varje parti fått detta, och jag anser det fullkomligt i sin ordning — var de nu sedan skola taga dem ifrån.

Jag skall be att få göra en liten rättelse till vad herr Lind-

Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)

hagen sade. Han sade, att genom mitt »behjärtansvärda initiativ» ett par soffor kommit hit. Det är inte fullständigt riktigt, det är nämligen bara en och tre kvarts soffa. Den ena är nämligen så kort, att, när man låg på den, måste de nedre extremiteternas nedre del stickas ut i en dörröppning till stor fara för de förbipas-serande riksdagskamraterna. Detta anför jag som ett bevis på vilken smak och omtanke som lägges i dagen, när i detta hus någonting skall göras för riksdagsfarbrödernas bekvämlighet.

Enligt min mening äro klubbrummen fullkomligt oriktigt planlagda. De äro planlagda på ett sätt, som om här skulle en förnögen grosshandlare eller annan uppkomling, som tycker, att det är roligt, när han bjudit hem en massa förnäma gäster, att kunna slå upp en mängd dörrar och visa vilken fil av rum han disponerar över. Detta kan inte vara meningen med klubbrummen i ett parlamentshus. Meningen med dem är naturligtvis, att det skall finnas en hel del små kabysser, där man kan sitta i vederbörlig andakt och producera motioner och likaledes något kan begrunda de senare erforderliga liktalen över desamma, vidare förrätta de skrivgöromål, som varje riksdagsman i övrigt behöver ägna sig åt. Men vi behöva däremot inte alls denna långa fil av praktrum, som finnes i detta alltigenom misslyckade hus.

Vidare skall jag be att få påpeka, att om man vidtog den enkla reformen att man låste igen — låsa igen är kanske inte det riktiga förslaget, ty i det här huset har jag inte träffat på någon människa, som vill låsa igen några dörrar — men murade igen öppningarna mellan de olika rummen (frånsett ett enda, som ej har utgång till korridor) och begagnade korridorerna till vad korridorerna enligt vanliga begrepp äro avsedda till, nämligen att förmedla övergången från det ena rummet till det andra, skulle man kunna öka den nyttiga golvytan med c:a 25 % och få plats för hur många skrivbord som helst, som herr Lindhagen eller någon annan kan begära eller finna önskligt.

Vidare skall jag be att få påpeka en annan möjlighet att skapa större golvyta. Det finnes nämligen en odräglig massa s. k. vaktmästarerum i detta hus. Och detta förhållande sammanhänger med den oriktiga eller, rättare sagt, uteblivna användningen av korridorerna. Har man korridorer, skola de användas på samma sätt som vad är fallet t. ex. i sjukhus, nämligen så, att man har öppningar från de olika rummen till korridorerna, men icke har öppningar mellan de olika rummen. Nu har man en hel del stora rum, som kallas för vaktmästarerum, och ifrån dem finnas ingångar från ömse sidor till ett utskottsrum. Detta är en fullkomligt tokig anordning och åter upp en massa utrymme, som kunde bättre användas. Enligt min uppfattning fara vaktmästarna visst icke illa av att de hålla till i de ljusa korridorer, som ju som bekant bilda en fyrkant, som löper runt hela huset. Och skulle man nu händelsevis i dessa korridorer flytta ut en del skåp och andra grejor, som nu finnas i vaktmästarerummen,

*Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)*

går sannerligen icke världen under för det, utan det skulle kunna tolereras mycket väl. Som ett exempel på, hur opraktiskt det är ordnat i fråga om rummen härvidlag, kan jag nämna, att i första tillfälliga utskottets lokal få dväljas en hel massa personer, ända till 20 i samma rum, och torde de väl knappast få 3 kubikmeter luft vardera. Utanför detta rum tronar en vaktmästare i ensamt majestät och disponerar över lika stor luftkub som de stackars 20 utskottsledamöterna förfoga över tillsammans. Att han har det mycket bra, betvivlar jag visst inte, men utskottsledamöterna ha det så mycket sämre.

Jag ber dessutom att få framhålla, hurusom ett av de nya förtroenderådssrummen har vunnits genom att man därtill apterat en av de många onödiga toaletterna i det här huset, och det har blivit ett mycket trevligt rum, som vem som helst med glädje kan vistas uti. Jag ber då att få påpeka, att det finnes åtskilliga sådana där toaletter ytterligare, som mycket litet användas och som man mycket väl kunde göra om till särdeles trevliga skrivrum. I utskottsvåningen finnes en mycket stor toalett, som ligger på sidan av det runda schakt, som kastar ner ljus i mittpartiet vid sammanbindningsbanan — en i och för sig mycket dyrbar arkitektonisk vits och som tar upp allt för mycket utrymme — en utmärkt stor och vacker toalett med en måhända för det ändamålet åtminstone onödig utsikt över Norrbro. Den toaletten skulle mycket väl kunna apteras till ett synnerligen utmärkt skrivrum.

Ja, jag vill sluta mina små anmärkningar med att över huvud taget beklaga, att allt för litet intresse ägnas åt att skapa trevnad för riksdagsmännen i deras upprivande och ansvarsfulla arbete. Detta hus är i många detaljer pompöst, jag skulle vilja säga misslyckat pompöst, men någon trevnad och något gemyt har jag åtminstone inte träffat på i detta hus under de sju år jag varit nog olycklig att behöva vistas i det en tredjedel av året.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Jag kan mycket väl ge den föregående ärade talaren rätt uti en del av vad han anförde, men mycket av vad han sade hörde icke till ämnet. Jag begärde egentligen ordet med anledning därav att det riktats en anmärkning gentemot riksgäldsfullmäktige för egenmäktigt förfarande i den fråga, vi nu hava att behandla. Sedermera hava visserligen riksgäldsfullmäktige i dessa avseenden blivit försvarade, men jag vill till detta försvar ändå lägga ytterligare några ord. Förhållandet var, att vid föregående års riksdag ingingo fullmäktige till bankoutskottet med förslag om vissa förändringar inom riksdagshuset. Detta förslag blev på bankoutskottets avstyrkan avslaget av riksdagen, och i samband därmed erhöles fullmäktige i uppdrag att jämte representanter för de olika riksdagspartierna inkomma med nya och mera fullständiga förslag beträffande behövliga förändringar inom riksdagshuset. Till fullgörande av detta uppdrag tillkallade riks-

Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)

gäldsfullmäktige två personer ifrån vardera av riksdagens partier samt insatte dessutom två representanter för fullmäktige i kommittén för behandling av dessa frågor.

Bland de förslag, som härvid utgått från riksgäldsfullmäktige, fanns icke något förslag angående beredande av lokaler åt förtroenderåden. Det var en sak, som fullmäktige icke kommit att tänka på. Den kommitté, som behandlade dessa frågor, var däremot fullständigt enig om att det var av behovet påkallat, att de olika partiernas förtroenderåd kunde, i så omedelbar närhet som möjligt till plenisalarna hava tillgång till rum för sina enskilda överläggningar. Häröfver var, som sagt, kommittén fullständigt enig och i det förslag, som av kommittén uppgjordes, ingick därför också förslag om beredande av dylika lokaler för förtroenderåden i båda kamrarna.

Nu har den åtgärden, som av riksgäldsfullmäktige vidtogs, be-tecknats såsom egenmäktig. Förhållandet var emellertid, att kommittén i fråga angav vissa av de förslagna åtgärderna såsom varande av den beskaffenhet, att de enligt kommitténs uppfattning borde vara utförda redan, innan riksdagen sammanträdde, om de skulle komma att motsvara det avsedda ändamålet. Andra åtgärder ansåg däremot kommittén vara av så pass stor räckvidd, att de icke lämpligen borde vidtagas, innan de undergått behandling i riksdagen, vilka åtgärder, såsom herrarna erfarit, nu äro föremål för behandling inom bankoutskottet. Bland de förra anordningarna hörde den ganska obetydliga förändring, som vidtagits, för att på detta sätt skaffa lokaler åt de olika förtroenderåden. Riksgäldsfullmäktige hade så mycket mindre anledning att sätta sig emot det av kommittéerade uttalade önskemålet i detta hänseende, som det givetvis är mycket lätt, att, om riksdagen så skulle vilja besluta, återställa dessa rum i det skick, som de förut haft, och således framdeles upplåta dem för det ändamål, till vilket de varit upplåtna förut, nämligen till skrivrum. Sålunda är det icke någon stor olycka, som händer, om riksdagen skulle besluta, att dessa rum, såsom förut varit fallet, skulle användas till skrivrum. Och lika litet tror jag, man skulle kunna förebrå riksgäldsfullmäktige för att i denna fråga hava handlat egenmäktigt, då de haft att stödja sig på ett enhälligt utlåtande, från en kommitté som varit sammansatt av framstående representanter för de olika riksdagspartierna.

Vad nu själva saken beträffar, synes det mig, ehuru jag icke är ledamot av något förtroenderåd, icke vara för mycket begärt att förtroenderådet för ett större riksdagsparti skulle ha tillgång på rum i närheten av plenisalen. Dessa förtroenderåd kunna även under en pågående allvarlig debatt behöva för några minuter draga sig tillbaka för att överlägga om vad de i ett eller annat ärende, som förekommer under diskussionen, anser vara lämpligt att företaga. Den ställningen kommer med ett bifall till utskottets förslag höcarns förtroenderåd att fortfarande bibehålla genom det rum, som blivit detta förtroenderåd anvisat, och icke missunnar jag det att bibehålla detta rum. Men det synes mig orätt att icke de andra förtroenderåden skola få samma rättighet.

*Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)*

Nu har en talare antytt, att det skulle icke vara någon svårighet att finna andra för samma ändamål lämpliga lokaler inom riksdagshuset, och med spännt intresse hörde jag efter, om han kunde giva exempel på, var dessa lämpliga lokaler skulle kunna erhållas. När han då sade, att man därtill skulle kunna taga en del av den våning, som nu disponeras av justitieombudsmannen, förstod jag genast, att han icke satt sig in i denna fråga. För det första skulle dessa rum icke uppfylla det villkor, som man uppsatt, nämligen att ligga nära plenisalarna, och för det andra har man tänkt sig en annan användning av denna våning än den, som detta skulle medföra.

Vad som nu anförts såsom en invändning emot förslaget är två skäl: det ena är det, att utrymmet för dem, som önska skriva, är för litet. Den svårigheten torde kunna övervinnas om man, såsom här blivit antytt, flyttar det vida mindre nödvändiga spelrummet ifrån klubbvåningen; ty det kan icke från något håll sägas vara nödvändigt att hava ett spelrum, även om det är angenämt. Det synes mig mycket viktigare att i denna våning få ett större antal skrivrum och att flytta spelrummet till våningen inunder. Förresten förvånar det mig, att man anser utrymmet här så otillräckligt, då man under föregående riksdagar funnit, att personer, som icke tillhörde riksdagen, ofta upptagit platser inom kammarens klubbrum. Finner man, att utrymmet har varit för hårt anlitat, bör man i främsta rummet söka undgå, att dess platser upptagas av fullkomligt utomstående personer.

Ett annat skäl, som med mycken kraft anförts av herr Lindhagen, gäller dessa vilsoffor. Jag får säga, att det förefaller mig vara att sträcka pretentionerna på bekvämligheten inom riksdagshuset något för långt, därest riksdagens samtliga ledamöter skulle ha pretention på att det skulle finnas vilsoffor till deras disposition, om de händelsevis vilja vila sig. Och det kan då icke vara rättvist, att det bara finnes en eller två eller en och tre kvarts vilsoffor för ett så stort antal ledamöter, som finnas i riksdagen, utan i så fall måste det bliva ett större antal vilsoffor, om det skall bliva till någon tillfredsställelse för — vad herr Lindhagen kallar — »folket».

Jag tror verkligen, att det klokaste, man kan göra, är att avslå utskottets framställning och låta bankoutskottet komma med ett fullständigt utlåtande i samband med alla de ifrågasatta förändringarna inom riksdagshuset; varför jag, herr talman, ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag vill bara gent emot den siste talaren påpeka, att det är inte riksgäldskontoret, som förfarit egenmäktigt, utan det är den kommitté, som riksgäldskontoret har tillkallat. Med andra ord, min anmärkning riktar sig icke mot riksgäldskontoret utan mot den kommitté, som, helst då den bestod av medlemmar av kammaren, bort underställa saken för kammarens prövning.

Nu säger den siste talaren, att det är inte för mycket be-

Ang. andra
kammarens
klubbrum.

(Forts.)

gärt, att förtroenderåden få ha särskilda rum att draga sig tillbaka i under pågående session, om de behöva det. Ja, är det bara det, som är meningen, tycker jag verkligen att det är alldeles för mycket begärt, att de ensamma skola få använda och avstänga dessa rum både söcken- och helgdag, från morgon till kväll för de fåtaliga tillfällena då de under pågående session behöva dra sig tillbaka för att hålla ett särskilt förtroenderåd. Jag trodde, att de skulle hava rummen för varaktig besittning, således även vid sådana tillfällena då det icke är sammanträde i kammaren.

Vidare sade herr Ekman, att sofforna visserligen äro få, men att detta inte är någon rimlig anledning till att vi ens skola få behålla dessa soffor, som nu finnas, utan då vore det riktigare, att förtroenderåden få ta dem, ansåg herr Ekman, såvitt jag förstår. Men det finns väl ingen logik i detta resonemang. Det är väl ändå i alla fall bättre att ha några soffor än inga alls. Men vi äro likväl ofantligt tacksamma för vad herr Ekman ställde i utsikt, nämligen att det skulle bli många soffor. Att man verkligen skall kunna få lägga sig och vila sig en stund på en soffa, när man blivit uttröttad av arbetet i denna förskräckliga luft eller när en riksdagsman någon gång kan vara halv sjuk, tycker jag inte, herr Ekman bör missunna någon.

Nu är det så, att även bankoutskottet genom herr Kristenson upprätt emot detta förslag. Bankoutskottet är ju en av överbbyggnaderna på det s. k. folket på samma sätt som de s. k. förtroenderåden, och då hålla dessa myndigheter naturligtvis ihop och herr Kristenson var också mycket angelägen om att man skulle lämna decharge för detta förfarande. Men så sade herr Kristenson, att herr Lindhagen kan ju gå hem och lägga sig på sina soffor och behöver sålunda icke alls vara här i riksdagshuset. Ja, det tror jag nog också, att många helst skulle vilja se, att så vore, men medan jag nu i alla fall är här bör även jag kunna få använda de soffor, som finnas, om jag skulle behöva använda dem. Men jag tänker nu inte bara på mig utan på de många, som icke äro bosatta i Stockholm, och man skulle kunna säga, att det finns också medlemmar i förtroenderåden, som äro bosatta i Stockholm, och då kan man ju även hänvisa dem att gå hem till sig och hålla möten hemma hos någon av medlemmarna. Det var för resten just vid ett sådant förtroenderådsmöte hemma hos en medlem som jag framställde förslaget, att man skulle försöka utöva litet mera demokrati gent emot menige man. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindberg: Jag begärde ordet i denna viktiga fråga, när debatten höll sig på det stadium, att den tangerade både grundlag och författning, och då ansåg jag det nödvändigt, att även jag drog mitt strå till stacken i denna diskussion. Sedan har den ju återförts till sina rätta dimensioner, och det kanske sålunda är onödigt att lägga sig i denna debatt. Emellertid vill jag beträffande själva sak-

frågan säga, att jag är överens med dem, som yrka avslag på utskotts-
betänkandet, då det förefaller mig litet orimligt, om vi nu skulle
börja på att rubba det förhållande, som har inarbetat sig med den
åtgärd, som är vidtagen. Jag menar, att det kan icke vara klokt
att göra förtroenderåden husvilla i denna tid, och att de skola ha
ett rum att sammanträda i, får väl sägas i alla fall vara förenligt
med det parlamentariska styrelsesättet. Men då jag erkänner detta,
skulle jag också vilja säga till dem, som få kommande utredningar
om hand, att de få vara hyggliga och tänka på, att icke alltför
mycket inkräkta på kammarledamöternas rättigheter i fråga om till-
gång på nödiga klubbrum och arbetslokaler, som behövas för deras
verksamhet utan för detta egentliga riksdagsarbete, som försiggår i
kammaren. Jag har ju inte den utomordentliga fördelen av att vara
stockholmare och har inte heller råd till att kosta på mig stora sum-
mor för att hyra en lägenhet i staden, som kan vara lämplig såsom
arbetslokal och bostad. Och det finnes många med mig, som äro i
denna situation, och vi måste då använda dessa klubblokaler och
dessa arbetsrum i ganska stor utsträckning. Det är naturligtvis av
stort intresse för oss, om dessa lokaler äro tillräckliga och om de äro
bekväma och ändamålsenliga att arbeta i. Även om detta icke inver-
kar i någon nämnvärd grad på riksdagsarbetet och på de beslut,
som riksdagens ledamöter här skola fatta till landets bätnad, in-
verkar det likväl i ganska hög grad på vår trevnad, och detta må
också vara någonting att ta med i beräkningen.

Med dessa fromma önsknings, herr talman, skall jag förena
mig med dem, som yrkat avslag på utskottets betänkande.

Herr Lindley: Herr talman! Efter de många mothugg ut-
skottet fått från sakkunnigt och icke sakkunnigt håll, är det väl
knappast möjligt att framdraga några flera skäl, som skulle kunna
stärka utskottets ställning. Jag ber emellertid att få konstatera,
att ingen av herr Lindhagen väckt motion har inom femte tillfälliga
utskottet rönt en så enhällig sympati som denna, åtminstone bland
dem av utskottets medlemmar, som icke ha någon som helst allians
så att säga med vederbörande förtroenderåd för de olika partierna.
Jag skulle inte heller ha uppträtt — jag är inte benägen för att
slå några slag för saken och känner mig inte heller vuxen därtill
— därest icke utskottets vice ordförande så aggressivt gått till rätta
med utskottet och dess betänkande. Herr Indebetou har ju delvis
tillbakavisat vad han sagt och jag skulle kunna instämma till stor
del i herr Indebetous anförande. Jag vill emellertid pointera, att
vi ha i vårt utlåtande just påpekat, att vi till fullo inse betydelsen
av att förtroenderåden ha lokaler, lämpliga för sina överläggningar.
Men vi slå också fast det, att detta behov av förtroenderådslokaler nu
har blivit fyllt genom att man har inkräktat på ett annat, kanske
mycket större behov, nämligen kammarledamöternas behov av lämp-
liga lokaler att kunna lugnt och ostört arbeta i. Nu är det mycket
riktigt, att man har i stället för dessa rum anvisat det förutvarande
justeringsrummet såsom lämpligt skriv- och arbetsrum. Men det

*Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)*

Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)

kan inte bortresoneras, att det ändå är ett rum, där man allt som oftast blir störd, bland annat genom att notarierna ha vissa av sina uppdrag förlagda dit; anföranden skola där avlämnas till förste notarierna o. s. v.

I vad som har sagts gent emot utskottet vill jag fästa mig särskilt vid vad herr Ingvarson i sitt anförande framhöll. Han nämnde bland annat, att skulle vi godtaga detta utskottsutlåtande, skulle vi binda våra händer för framtiden. Jag tror inte, att vi därigenom binda våra händer, jag tror fastmer, att vi genom att godtaga detta utskottsutlåtande ytterligare ha underskrivit de beslut andra kammaren fattade 1905, och vi ha med detta underskrivande av beslutet givit vederbörande direktiv och uppmaning att ytterligare söka arbeta på att finna någon utväg för ordnande av denna fråga beträffande förtroenderådsrummen, på det bästa möjliga sätt och utan att därigenom inkräkta på kammarledamöternas rättigheter till lokaler.

Jag skulle också gent emot herr Ingvarson kunna draga fram ett litet exempel. Han talar om att genom en sådan utredning, som här är företagen, blev andra kammarens beslut från 1913 ställt på avskrivning. Vi erinra oss nu, hurusom det vid föregående års riksdag beslöts att torrlägga restauranten här nere, ett beslut, som fattades av kan man säga formellt andra kamaren. Det har för sports, att restauranten icke kan bära sig nu, till följd av detta beslut. Ponera, att vederbörande skulle utreda saken och därefter vilja ånyo införa spritservering där nere. Skulle då herr Ingvarson vara benägen att säga, att detta 1913 års beslut ha vi ställt på avskrivning? Jag tror icke det, jag tror fastmera, att herr Ingvarson med de åsikter och den läggning han har, skulle vilja ytterligare slå fast och skärpa 1913 års beslut i fråga om dessa lokalers användning.

Ja, herr talman, herr Tengdahl har givit så många råd och anvisningar på lokaler, som likaväl lämpa sig för förtroenderådsrum som skrivrum för kammarledamöterna, och jag tror, att om vi fasthålla vid 1905 års beslut, vi säkert kunna vänta det, vederbörande till ett kommande år kan finna på andra lämpliga lokaler härför, och fördens skull skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag har personligen inte det ringaste intresse av huru dessa lokalförhållanden ordnas, då jag endast sällan uppehåller mig i klubblokalerna, men, när bankoutskottet dragits in i debatten, vill jag säga ett par ord.

Saken är den, att bankoutskottet icke har fattat minsta position i spørsmålet hur denna del av lokalfrågan skall ordnas. När vi i utskottet behandlade saken i följ uttalades, att det skulle vara lämpligt, att personer från olika partier kunde få komma samman och ge tillkänna sina önsknings i frågan om hur lokalförhållandena skulle ordnas i sin helhet. Med anledning

härav ha dessa kommitterade kommit samman med herrar riksgäldsfullmäktige, och man har så brutit ut en del av spörsmålet, nämligen frågan om tillfredsställandet av förtroenderådens lokalbehov.

*Ang. andra
kammarens
klubbrum.
(Forts.)*

Nu tror jag för min del, att det hade nog varit bättre, om man låtit denna del av frågan vila och låtit det vara vad det var förut, tills ett helt förslag hade kunnat komma, som hade sökt ordna frågan i alla dess olika detaljer. Det var ju även, när bankoutskottet behandlade frågan, tal om särskilda lokaler för partisammanträden och även fråga om bibliotekslokalerna spelade in, en i sin helhet alltså ganska omfattande fråga. Hade man nu låtit denna del om förtroenderådens lokaler ligga till sig, tills ärendet kommit in i hela sin omfattning från bankoutskottet, hade det varit vida lyckligare. Då hade denna debatt, som jag tycker icke är så värst uppbygglig, inte behövt komma till stånd. Men som saken nu ligger, när herrar förtroenderådsmedlemmar torde finna, att genom åtgärdens vidtagande väckts en ganska utbredd misstämning bland kammarledamöterna, skulle, tycker jag, de med icke alltför stort missmod kunna bära ett beslut av kammaren, att saken nu finge ordnas genom ett återförande till vad det var för detta tillfälliga arrangemang.

Det kan naturligtvis icke nekas, att när bankoutskottet kommer att ta ställning till det slutliga ordnandet, det kommer att ligga en viss tyngd i vägskålen därigenom att det i en del föreligger ett fullbordat faktum, i det att de bägge rummen redan äro avsedda och disponerade för ifrågavarande ändamål. Sålunda blir utskottets ställning betydligt friare, och det kan lättare ordna förhållandena på ett slutgiltigt sätt, om man låter det bli som det var förut. Jag tycker, att man skulle inte behöva ifråna herrar förtroenderådsmedlemmars sida hålla så ofantligt styft på vidmakthållande av detta arrangemang. Ett återställande till vad det var förut kan inte innebära, efter vad jag kan förstå — jag vet verkligen inte vad som är åtgjort där ute — annat än att de bägge rummen ställas till kammarledamöternas disposition igen, och är detta en vitt utbredd önskan bland andra kammarens ledamöter, att så bör ske, får man naturligtvis ta hänsyn härtill. Förtroenderåden ha ju rätt sig förut, och då kunna de väl även reda sig under en kommande riksdag, till dess saken kan ordnas på fullgiltigt och slutgiltigt sätt.

På dessa skäl anser jag, herr talman, det för den inbördes fridens bevarande här bland kammarledamöterna, nödvändigt att man går med på utskottets förslag, till vilket jag skall be att få ansluta mig.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med övertvägande ja

Ang. andra kammarens klubbrum. besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren avslår såväl femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, nr 1, som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 38 ja, men 56 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Härpå föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i förfarandet vid lejning av hästar för vissa arméns truppförband; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 8.

Herr talmannen gav härefter ordet till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag ber, att få hemställa, att på morgondagens föredragningslista främst bland två gånger bordlagda ärenden uppföres:

1) bankoutsittkottets utlåtande, nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel,

2) statsutskottets utlåtande, nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel,

3) jordbruksutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stat för veterinärhögskolan,

4) statsutskottets utlåtande, nr 10,

5) statsutskottets utlåtande, nr 11,

6) statsutskottets utlåtande, nr 12,

7) statsutskottets utlåtande, nr 13,

8) statsutskottets utlåtande, nr 14,

9) statsutskottets utlåtande, nr 15,

10) bevillningsutskottets betänkande, nr 7,

11) bevillningsutskottets betänkande, nr 8,

12) bevillningsutskottets betänkande, nr 9,

13) bevillningsutskottets betänkande, nr 10,

och därefter ärendena i den ordning, som de förekomma på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets memorial, nr 11, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande, nr 6, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å apelsiner; samt

lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om stiftsbandets upphävande vid tillsättning av prästerliga tjänster; och

nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en social arrendelagstiftning till skydd för torpare, bolagsarrendatorer m. fl.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Nilsson* i Linnås under den 27 febr. och

» *Bergman* » 3 dagar fr. o. m. den 2 mars.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,30 e. m.

In fidem
Per Cronvall.